

SPIN-programmi programmiteooria

Triin Edovald, Jane Ester, Mariliis Öeren

2023

Sisukord

1. Eesmärk ja protsess	3
2. Taust	4
3. SPIN-programmi sisu ja sihtrühm	6
3.1. Soovitused	7
4. Probleemipüstitus	8
5. SPIN-programmi loogikamudel	12
5.1. Sisendid	13
5.2. Tegevused ja väljundid	14
5.3. Eesmärgid ja mõõdikud	15
6. Programmiteooria aluseks olevad eeldused	18
6.1. Soovitused	18
6.2. Programmiteooria rekendumiseks vajalikud tegurid	19
6.2.1. Soovitused	20
7. Kasutatud kirjandus	22

1. Eesmärk ja protsess

Siinse töö peamine eesmärk on SPIN-i programmiteooria visuaalne kirjeldamine, mis saab pakkuda sisendit SPIN-programmi kvaliteetseks mõjuhindamiseks tulevikus. Kaudne eesmärk on SPIN-programmi sidusrühmade arutelu soodustamine, et luua SPIN-i programmiteooria osas konsensus.

Et seatud eesmärgi saavutada, analüüsisime esimese sammuna olemasolevat SPIN-programmi loogikamudelit ning täiendasime seda vastavalt SPIN-programmi tegevust käsitletavatele materjalidele, aruteludele programmi rakendajate ning töö tellijaga. SPIN-i programmiteooria koostamisel võtsime ennekõike aluseks olemasoleva materjali ega seadnud eesmärgiks ehitada teooriale tuginedes üles (uut) programmiteooriat. Programmiteooria koostamise aluseks olnud materjalides otsisime infot programmiteooria komponentide kohta (sh probleem, mida SPIN-programmiga soovitakse lahendada, lõpp- ja vahe-eesmärgid, tegevused, sisendid, sihtrühm). Kirjanduse analüüsi tulemusel koostasime täiendatud programmiteooria ning valideerisime selle programmi rakendajate ja tellijaga 27.09.2022. toimunud töötoas ning sellele järgnenud kohtumistel.

Täpsemalt kasutasime SPIN-i programmiteooria arendamisel alltoodud protsesse ja meetodeid:

- SPIN-programmi sekkumise materjalide läbitöötamine Praxise meeskonna poolt;
- varasemate SPIN-programmiga seonduvate uuringute läbitöötamine;
- töötoa läbiviimine sidusrühmade võtmeisikutega, mille käigus rakendati grupipõhist loogikamudeli arendamise protsessi;
- ülaltoodu põhjal SPIN-programmi loogikamudeli mustandi loomine [Miro](#) keskkonnas;
- korduv asünkroonne loogikamudeli täiustamine Praxise meeskonna ja SPIN-programmi sidusrühmade poolt [Miro](#) keskkonnas;
- virtuaalkeskkonnas aset leidnud koostöö täiendamine loogikamudeli täiustamisele pühendatud koosolekutega;
- olemasolevate ressursside¹ piires teaduskirjanduse analüüs programmiteooria aluseks olevate eelduste osas.

Alljärgnevalt on esitatud SPIN-i programmiteooria vastavalt tehtud kokkulepetele koos omapoolsete soovitustega ja tähelepanekutega, mis viitavad vajadusele, seoses planeeritava mõju-uuringuga, teatud küsimusi täiendavalt kaalutleda.

¹ Tegemist polnud süstemaatilise kirjanduse otsingu ja analüüsiga, vaid pigem kiirete pisteliste otsingutega uurimaks empiirilist tõendust väljatoodud eelduste võimaliku kehtivuse kohta.

2. Taust

Hindamisalases kirjanduses leidub mitmeid erinevaid termineid, mis ühel või teisel moel puudutavad programmeeriat. Näiteks, Funnel ja Rogers (2011) toovad välja 22 erinevat terminit, mida kasutatakse sageli samatähenduslikena või mõnikord tuuakse just teatud terminite pooldajate poolt välja nüansid, mille poolest terminid üksteisest erinevad. Siia hulka kuuluvad terminid nagu põhjuslik ahel (inglise k *causal chain*), mõju levikutee (inglise k *impact pathway*), sekkumisloogika (inglise k *intervention logic*), sekkumise teooria (inglise k *intervention theory*), loogiline raamistik (inglise k *logical framework/logframe*), programmi loogika (inglise k *program logic*), programmeeria (inglise k *program theory*), tulemuste ahel (inglise k *results chain*), tegutsemise teooria (inglise k *theory of action*) ja muutuste teooria (inglise k *theory of change*).

Siinses projektis **lähtume programmeeria lähenemisest**. Programmeeria näol on tegemist teooria või mudeliga, mis väljendab sekkumise panust vahetulemuste ja nendele järgnevate lõpptulemuste ahelale. Sekkumiseks võib siinkohal olla nii projekt, programm, strateegia, algatus kui ka muu poliitikameede.

Programmeeria arendamiseks ja esitlemiseks on mitmeid erinevaid mooduseid. Üheks levinumaks esitusviisiks on loogikamudeli diagramm, mis on ka siinses töös võetud SPIN-i programmeeria väljenduseks. Tuginedes erinevatele allikatele (Coldwell & Maxwell, 2018; Cooksy, Gill & Kelly, 2001; Funnel & Rogers, 2011; Kaplan & Garrett, 2005; Knowlton & Phillips, 2012; Renger & Titcomb, 2002) peame loogikamudeli all silmas ennekõike sekkumise sisendi, tegevuste, väljundite, vahe- ja lõppeesmärkide ehk tulemuste ja nende aluseks olevate põhjuslike mehhanismide visuaalset esitlust.

Olgugi, et programmeerial on mitmeid erinevaid rakendusvõimalusi, on üheks oluliseks eeliseks selle kasutamine hindamisuuringute (sh andmekogumise ja analüütilise lähenemise) kavandamisel ja uuringutulemuste tõlgendamisel. Nimelt, programmeeria puudumisel on hindamisuuringute tulemusi pea võimatu lahti seletada. Programmeeria olemasolul on hindamise käigus võimalik tuvastada, kuidas antud sekkumine töötab ja millised vahe-eesmärgid on vajalik saavutada, et sekkumine töötaks. Samuti aitab programmeeria positiivsete tulemuste puudumisel eristada, kas ebaõnnestus sekkumise elluviimine või teooria. Näiteks, hindamisuuringute käigus mõõdetakse reeglina nii programmi elluviimise rakendustruudust, programmis osalejate kokkupuutumist programmiga (nt osalemisagedus ja programmi ajaline kestus) kui ka vahe- ja lõppeesmärkide saavutamist. Kui viimast ei saavutata, siis on võimalik vaadelda, kus põhjuslik ahel katkeb. Kui programmi ei viidud ellu ettenähtud juhendite kohaselt, siis on ilmselgelt tegemist ebaõnnestunud programmi rakendusega. Kui programm viidi ellu rakendustruult, kuid programmis osalemine oli madal ja osalejad ei läinud programmiga kaasa, siis viitab see sellele, et programmeeria osalejate kaasamise ja osalemise osas ei tööta. Samuti, kui programm ei toonud oodatavaid tulemusi, siis vaadataks hindamisuuringu raames seda, kas osalejad käisid kohal ja programmiga kaasa läksid. Kui aga programm viidi ellu ettenähtud moel ja osalejad võtsid aktiivselt ja regulaarselt

programmi tegevusest oodatud moel osa, siis on probleemiks programmi aluseks olev muutuste teooria. Positiivsete tulemuste korral aitab programmiteooria aga hindamisuuringute kontekstis välja selgitada, millised sekkumise komponendid on kõige olulisemad ning kuidas see info aitab kohandada sekkumist tulemuste saavutamiseks erinevates kontekstides. Lisaks eeltoodule aitab põhjalik programmiteooria välja selgitada, millistes erinevates kontekstides (ja milliste sihtrühma liikmete puhul) uuritav sekkumine kõige paremini töötab.

3. SPIN-programmi sisu ja sihtrühm

SPIN-programm on spordil põhinev arenguprogramm, mis on suunatud 10–18-aastastele noortele, kellel esinevad madalatest enesejuhtimisoskustest ja/või sotsiaalsetest oskustest tingitud käitumuslikud või käitumuslikud ja õpiedukuse probleemid (s.o programmi sihtrühm). Noored suunatakse programmi kohaliku omavalitsuse spetsialisti, kooli tugispetsialisti või politseiametniku poolt, kes hindab, kas noorega seotud probleemi aitab lahendada/leevendada sotsiaalsete ja/või enesejuhtimisoskuste tõstmine. Praktikast on sihtrühm heterogeensem, näiteks on gruppides nii alla 10-aastaseid kui ka üle 18-aastaseid noori, samuti ei pruugi laste programmi jõudmisel olla määravaks käitumuslike probleemide esinemine. See tähendab, et programmi satuvad mh noored, kes on selleks ise soovi avaldanud, kel on majanduslikult kehvemad võimalused (aga käitumisega probleeme ei esine), kes elavad ebatavalises piirkonnas vms. Noorte programmi kaasamise kõrval on oluline välja töötada ka väljumisstrateegia, mis pakub programmist väljuvale noorele tuge, et trenni läbi omandatud oskused ja positiivsed muutused jääksid püsima. Samuti loob väljumisstrateegia võimaluse uutele noortele ühinemiseks.

SPIN-programmi sessioonid (a 90 minutit) toimuvad augustist juunini kolm korda nädalas, hõlmates trenne, kus mängitakse jalgpalli (või muid meeskondlikke sportmänge) ning arendatakse eluoskuseid (sotsiaalsed ja enesejuhtimisoskused). Jalgpallitreenn on programmis eelkõige vahend või platvorm, mille abil õpetatakse noortele eluks vajalikke oskusi. Eluoskuste õpetamisel on seatud eesmärgiks lähtuda noorsootöö, mitteformaalse õppe, kogemusõppe ja interaktiivsete õppemeetodite põhimõtetest: toetatakse noorte algatusi (nt saavad noored valida, milliseid tegevusi grupina trenniväliselt teha või on võimalik trennis mitme tegevuse vahel valida), ollakse õppijakesksed, õpetamiseks kasutatakse mängu ja aktiivseid, kaasavaid tegevusi.

Trenni 10–15 noorega juhendavad jalgpallitreener ja eluoskustetreener, kes tegelevad noortega nii meeskonna kui tervikuga kui ka igaühega individuaalselt. Treeninggruppid võivad olla nii soopõhised (nt koosneda ainult poistest) kui ka segagruppid. Samuti on erinev treeninggruppide vanuseline koosseis, mille moodustamisel lähtutakse põhimõttest, et noortel oleks trennides ja võistlustel ühtlane tase. Noorte grupid on kuni kolmeaastase vanusevahemikuga, näiteks noored vanuses 10–12, 13–15 ja 16–18. Lõplikud otsused tehakse vastavalt iga grupi võimalustele ja vajadustele igas tegutsemispiirkonnas eraldi.

3.1. Soovitused

- Soovitame vajadusel sihtrühma täpsustada ja lähtuda programmi määramisel konkreetsetest riskikäitumise tunnustest, mis loob eeldused selleks, et nii individuaalsel kui ka programmi-tasandil on võimalik hinnata riskikäitumise muutust.
- Käitumuslike probleemide määratlemine on praktikas võrdlemisi subjektiivne, st selleks ei ole täna objektiivseid kriteeriume, mida suunamisel kasutada.
- Programmi mõju seisukohast tasub mõelda, kas pöörata tulevikus suuremat tähelepanu sellele, et treeninggruppides oleks vanuseline erinevus veelgi väiksem või oleksid grupid struktureeritud teistel alusel (sh ühtsemalt ehk kõik grupid lähtuvad ette antud vanusevahemikest), kuna erinevas vanuseastmes noorte jaoks on aktuaalsed erinevad eluoskuste teemad, gruppides võivad erineda laste kogemused ja oskused; samuti võivad erineda laste ja noortega seotud muutust tuvastada võimaldavad mõõtmisinstrumendid (nt enesekohased küsimustikud).

4. Probleemipüstitus

Iga sekkumine on välja töötatud ühe või enama probleemi lahendamiseks. Alljärgnevalt on kirjeldatud probleemid, mille lahendamisele SPIN-programm kui sekkumine on suunatud.

Eelteismeliste ja teismeliste seas on uute kogemuste otsimine ja saamine loomulik osa nende arengust. Seeläbi on neil võimalik uurida nii enda võimeid kui piiranguid ning täiskasvanute poolt seatud piiranguid. Samuti on nende jaoks oluline väljendada ennast kui indiviidi ja enda väärtusi. See kõik on oluline osa vastutustundlikuks ja iseseisvaks täiskasvanuks kujunemise teel. Samas on noorukitel sageli kalduvus teha impulsiivseid otsuseid, mõtlemata läbi oma käitumise tagajärgi. Samuti tajuvad noored riske täiskasvanutest erinevalt ja kalduvad neid sagedamini alahindama. Mõnikord käituvad noorukid riskantselt aga kuuluvustunde saavutamiseks, et avaldada muljet või käituda nii nagu on „normaalne“ grupele, mille osa nad soovivad olla.

Kui noorukite riskide võtmine ei ole piisavalt turvaline, siis võib esineda riskikäitumist, millel on tõsisemad tagajärjed. Tüüpilised riskikäitumised kätkevad endas järgmisi tegevusi: legaalse ja illegaalse uimastite tarvitamine, koolikohustuse mittetäitmine, antisotsiaalne käitumine, sekstimine ja muu riskantne sotsiaalmeedia kasutamine, ebaturvaline seksuaalkäitumine ja ohtlik sõiduki-juhtimine. Riskikäitumiste levimus Eesti noorte hulgas erineb nii riskikäitumiste (nt alkoholi tarvitamine on igas vanuses noorte hulgas levinum kui ohtlik sõiduki-juhtimine) kui ka vanuse lõikes (nt 11-aastaste hulgas on uimastite tarvitamine madalam, aga kiusamine kõrgem võrreldes 15-aastastega) (Tabel 1).

Tabel 1. Riskikäitumiste levimus Eesti noorte hulgas

Käitumine	Allikad
Legaalsete uimastite tarvitamine (Oja et al., 2019)	• Elu jooksul on alkoholi tarvitanud 14% 11-aastastest, 39% 13-aastastest ning 66% 15-aastastest noortest². • Kaks või enam korda on elu jooksul purjus olnud 11-aastastest 1%, 13-aastastest 6% ja 15-aastastest 27%. • Vähemalt ühe korra nädalas suitsetab 1% 11-aastastest, 5% 13-aastastest ning 10% 15-aastastest noortest. • E-sigaretti on elu jooksul tarvitanud 9% 11-aastastest, 30% 13-aastastest ning 51% 15-aastastest noortest. • Elu jooksul on vesipiipu suitsetanud 3% 11-aastastest, 9% 13-aastastest ning 27% 15-aastastest noortest. • Huuletubakat on elu jooksul tarvitanud 5% 13-aastastest ning 16% 15-aastastest noortest. • Energiajooke tarvitab igapäevaselt 3% 11–15-aastastest noortest.

² Eesti koolinoorte uimastite tarvitamise 2019. aasta uuringu (Vorobjov ja Tamson, 2020) andmetel on alkoholi elu jooksul tarvitanud ligikaudu 80% 15–16-aastastest.

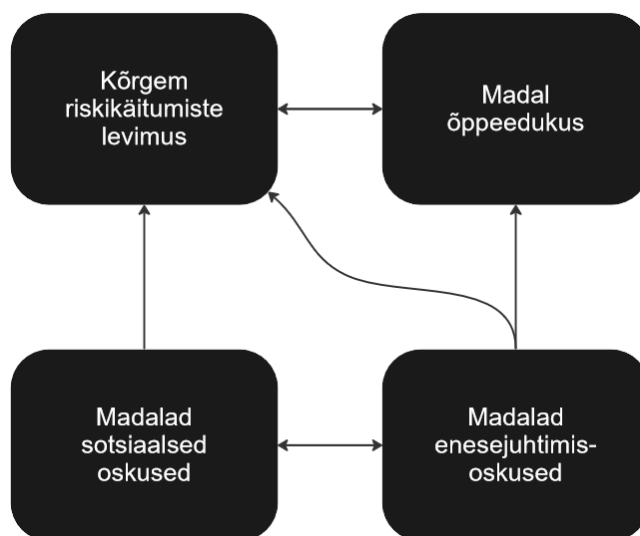
Käitumine	Allikad
Illegaalsete uimastite tarvitamine (Oja et al., 2019; Vorobjov ja Tamson, 2020)	15–16-aastastest noortest on 38% elu jooksul tarvitanud mõnda narkootilist ainet. Kõige levinum narkootiline aine on kanep, mida on tarvitanud 21% noortest. Muid aineid (rahustid ja/või uinutid, inhalandid, uued psühhoaktiivsed ained) on tarvitanud 23% noortest. Katsetamisega alustatakse tavaliselt 14–15-aastaselt. - Kanepit on elu jooksul tarvitanud 1% 11-aastastest, 4% 13-aastastest ning 17% 15-aastastest noortest.
Koolikohustuse mittetäitmine (Vorobjov ja Tamson, 2020)	Viimase 30 päeva jooksul on koolist põhjuseta puudunud 29% 15–16-aastastest noortest.
Antisotsiaalne käitumine (Markina ja Žarkovski, 2014; Oja et al., 2019)	- Viimasel paaril kuul on teiste kiusamisest osa võtnud 33% 11-aastastest, 30% 13-aastastest ja 22% 15-aastastest noortest. - Viimasel paaril kuul on teiste küberkiusamises osalenud 8% 11-aastastest, 12% 13- ja 15-aastastest noortest. - Viimase 12 kuu jooksul on kakluses osalenud 43% 11-aastastest, 34% 13-aastastest ja 27% 15-aastastest noortest. - Elu jooksul on 12–16-aastastest noortest tahtlikult midagi lõhkunud (vandalism) 6%, varastanud midagi poest või ostukeskusest 8% ning sisse murdnud varguse eesmärgil 1%.
Sekstimine ja muu riskantne sotsiaalmeedia kasutamine (Barbovski et al., 2021; Sukk ja Soo, 2018)	- Viimasel aastal sekstis 12–16-aastastest 1% igakuiselt ning 2% paar korda aastas. - Internetis on suhelnud kellegagi, keda ei olda kunagi silmast silma kohatud 26% 9–12-aastastest ja 63% 13–17-aastastest. - Viimase 12 kuu jooksul on internetituttavaga silmast silma kohtunud 19% 9–12-aastastest ning 39% 13–17-aastastest.
Ebaturvaline seksuaal-käitumine (Oja et al., 2019; Vorobjov ja Tamson, 2020)	4% 13-aastastest ning 18% 15-aastastest on olnud seksuaalvahekorras. Viimase vahekorra ajal kasutas kondoomi 67% 15-aastastest tüdrukutest ning 76% 15-aastastest poistest. 4% 15–16-aastastest tüdrukutest ja 3% sama vanadest poistest on viimase 12 kuu jooksul astunud alkoholi tarvitana seksuaalvahekorda ilma kondoomita (vastavalt 2% ja 1% narkootiliste ainete mõju all).
Ohtlik sõiduki-juhtimine (Vorobjov ja Tamson, 2020)	15–16-aastastest noortest on viimase 12 kuu jooksul 2% alkoholi tarvitana sõitnud mopeedi, auto või muu mootorsõidukiga (1% narkootiliste ainete mõju all).

Lisaks ülaltoodule võivad eelteismeliste ja teismeliste puhul olla väljakutseks vähesed vaba aja sisustamise võimalused (sh struktureeritud huvitegevus), sh tingituna nii noore sotsiaalmajanduslikest tingimustest kui ka piirkondlikest piirangutest vaba aja veetmise

võimaluste osas, mis võib omakorda anda panuse riskikäitumise suurenemisele (Crispin, Nikolau ja Fang, 2017; Gaffney, Farrington ja White, 2021a). Statistikaameti (2022) andmetel puudub 33% 10–14-aastastel noorel seotus mõne huvikooliga (fookusega loodusel, muusikal ja kunstil, spordil, tehnikal, üldkultuuril). Mõne muu hobiga (nt laulab, joonistab, kirjutab, mängib muusikainstrumenti) tegeleb vähem kui kord nädalas või üldse mitte 46% 15–16-aastastest noortest. Ligi iga viies 15–16-aastane ei tee üldse trenni või treenib vähem kui kord nädalas.

Mitmete uuringute käigus on leitud seoseid riskikäitumise ja noorte õppeedukuse vahel (Rasberry et al., 2017; Vorobjov ja Tamson, 2020; Wright et al., 2018). Näiteks, 2015. aastal USA keskkooliõpilaste hulgas läbi viidud noorte riskikäitumise uuring (*Youth Risk Behavior Survey*) näitas, et võrreldes kõrgemate (A, B, C) ja madalamate hinnetega (D, F) õpilasi, käitusid esimesed vähem riskeerivamalt (Rasberry et al., 2017). Sarnaseid seoseid on leitud ka 15–16-aastaste noorte hulgas Eestis – madalama õppeedukusega (õppimine hinnetele 2–3 *versus* 4–5) noored on sagedamini igapäevasuitsetajad (18% *versus* 5%), on tarvitanud illegaalseid uimasteid (46% *versus* 34%), tarvitavad sagedamini alkoholi (10% *versus* 4%) ning on olnud sagedamini purjus (11% *versus* 6%) Vorobjov ja Tamson, 2020. Käitumuslikud probleemid võivad pärssida õppeedukust ning viia koolist väljalangevuseni, sõltumata sealjuures noore intellektuaalsest võimekusest (Weller-Clarke, 2011). Samas peab arvesse võtma, et sageli on seost uurivad uuringud läbilõikelised ning kahe tunnuse vahelist põhjuslikkust ei ole võimalik nii hinnata.

SPIN-programmi probleemipüstituses on eelnevast tulenevalt fookus kõrgenenud riskikäitumise levimusel, mis on tingitud madalatest sotsiaalsetest ja enesejuhtimisoskustest. Samuti võivad madalad enesejuhtimisoskused olla seotud madala õppeedukusega, mis on omakorda seoses riskikäitumisega (Joonis 1).

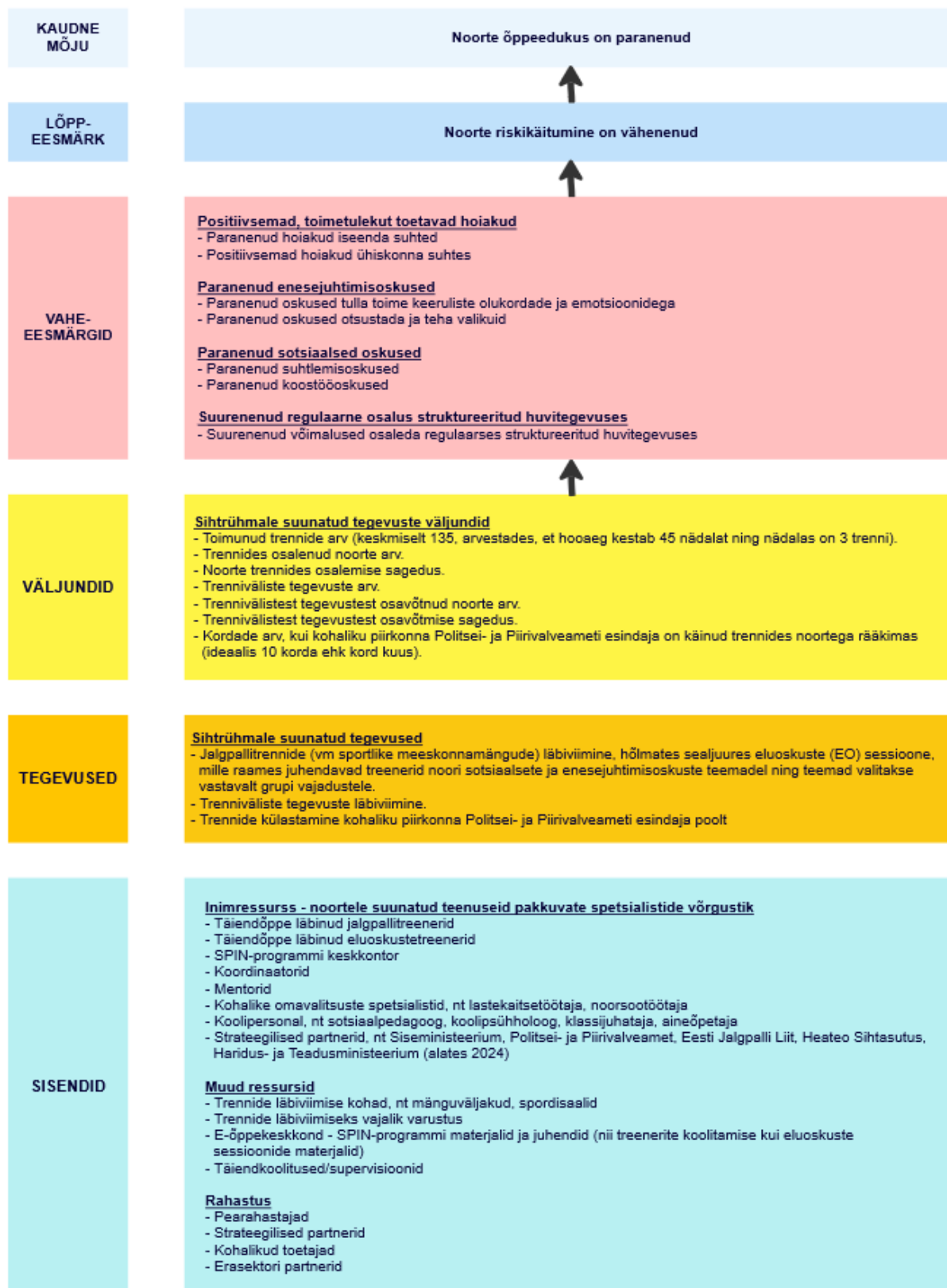

Joonis 1. SPIN-programmi probleemipüstitus.

Seega **SPIN-programmi põhieeldus on, et läbi struktureeritud huvitegevuse noorte sotsiaalseid ja enesejuhtimisoskuseid arendades ennetatakse erinevaid riskikäitumisi, mille läbi peaks kaasuva mõju läbi paranema ka õppeedukus³**. See on seatud eeldus, mida SPIN-programmi mõju hindamise läbi tuleb tulevikus kinnitada või ümber lükata.

³ Kuna SPIN-programmi sisu ei keskendu otseselt õppeedukusele (nt kattes õpistrateegiaid), siis muutused väljenduvad kaudse mõjuna läbi riskikäitumise vähenemise.

5. SPIN-programmi loogikamudel

5.1. Sisendid

Selleks, et SPIN-programmi oleks võimalik ellu viia, on vaja sisendina erinevaid ressursse, nt inimressurss, rahastus, muud ressursid.

SPIN-programmis on inimressurss noortele suunatud teenuseid pakkuvate **spetsialistide võrgustik**, kuhu alla kuuluvad:

- täiendõppe läbinud jalgpallitreenerid;
- täiendõppe läbinud eluoskustetreenerid;
- SPIN-programmi keskkontor (vastutab programmi tegevuskava kujundamise ning elluviimise, üld- ja finantsjuhtimise, kommunikatsiooni planeerimise ja elluviimise, erinevate juhtrühmade ja koostööpartnerite töö korraldamise, treenerite töö kvaliteedi ja professionaalse arengu toetamise eest, juhtrühmadelt saadud sisendi rakendamise, programmi mõjude hindamise, jätkusuutlikku ja mitmekülgse rahastuse ning osapoolte toetamise eest programmi elluviimisel);
- koordinaatorid (vastutavad osalejate tulemusliku värbamistegevuse elluviimise ning programmi läbiviimise toetamise eest laiemalt);
- mentorid (vastutavad treenerite professionaalse arengu ja eluoskuste sessioonide läbiviimise kvaliteedi toetamise eest);
- kohalike omavalitsuste spetsialistid (nt lastekaitsetöötaja, noorsootöötaja);
- koolipersonal (nt sotsiaalpedagoog, koolipsühholoog, klassijuhataja, aineõpetaja);
- strateegilised partnerid, kes kuuluvad kõik kesksesse juhtrühma ning kes on kõige suuremad toetajad kogu programmi elluviimise osas (nt Siseministeerium, Haridus- ja Teadusministeerium, Politsei- ja Piirivalveamet, Eesti Jalgpalli Liit, Heateo Sihtasutus).

Muude ressursside alla kuuluvad:

- trennide läbiviimise kohad (nt mänguväljakud, spordisaalid);
- trennide läbiviimiseks vajalik varustus;
- e-õppekeskkond, kus on programmi puudutavad materjalid ja juhendid (nii treenerite koolitamise kui eluoskuste sessioonide materjalid, mis on lastele suunatud);
- täiendkoolitused ja supervisioonid treeneritele⁴.

SPIN-programmi [rahaline ressurss](#)⁵ tuleb pearahastajatelt (Siseministeerium, Briti Nõukogu, kohalikud omavalitsused läbi piirkondlike gruppide toetamise), strateegilistelt partneritelt, kohalikelt toetajatelt ning erasektori partneritelt.

⁴ Jalgpalli- ja eluoskustetreeneritele suunatud täiendkoolitused on sama sisuga. Lisaks võtavad samadest koolitustest osa koordinaatorid, kes üldjuhul on ise ka treenerid.

⁵ See võib väljenduda ka kaudse toetuse kaudu, nt pakutakse ruume, inimesed käivad külaliskohtumisi tegemas oma tööajast.

5.2. Tegevused ja väljundid

SPIN-programmi oodatud mõju saavutamisele aitavad eelduslikult kaasa erinevad **sihtrühmale suunatud** tegevused, millel on kindlad väljundid. Võtmetegevusena on SPIN-programmi noortele suunatud trennid (jalgpall, vm sportlikud meeskonnamängud), mis hõlmavad ka eluoskuste sessioone. Trennide käigus juhendavad treenerid noori sotsiaalsete ja enesejuhtimisoskuste teemadel, mis valitakse vastavalt grupi vajadustele. Trenni alguses ja lõpus on ette nähtud treenerite juhitud tegevused, kus kõigepealt valmistutakse koos noortega trenniks ette ja mõtestatakse, mida trennist oodata ning lõpus tagasisidestatakse ja reflekteeritakse trennis toimunut. Trennide väljundiks on:

- toimunud trennide arv (keskmiselt 135 hooaja jooksul, arvestades, et hooaeg kestab 45 nädalat ning nädalas on 3 trenni);
- trennides osalenud noorte arv;
- noorte trennides osalemise sagedus.

Trennivälisel ajal viiakse maksimaalselt kord kuus (reaalsuses kord 2–3 kuu jooksul) läbi kohtumisi noortega, kus käiakse näiteks matkal või kinos. Samuti toimuvad minimaalselt kaks korda aastas turniirid. Treennivälise ajaga seotud tegevuste väljundid on:

- treenniväliste tegevuste arv;
- treennivälistest tegevustest osavõtnud noorte arv;
- treennivälistest tegevustest osavõtmise sagedus.

Kord kuus (ideaalis) on ette nähtud, et trenne külastab kohaliku piirkonna Politsei- ja Piirivalveameti esindaja, kelle ülesanne on jälgida sessioonide toimumist, käia treenerite ja noortega treeningutel suhtlemas ning osaleda elluviidavates tegevustes. Selle tegevuse juures on väljundiks kordade arv (kuni 10), kui trennis on noortega rääkimas käidud.

Sihtrühmale suunatud tegevuste elluviimisel peavad enne aset leidma rakenduslikud tegevused, mis on seotud trennide läbiviimisega, SPIN-programmi toimimisega ning mis on suunatud jalgpalli- ja eluoskustetreeneritele.

SPIN-programmi toimimisega seotud tegevused:

- programmi läbiviimise piirkondade valimine;
- toimumiskohtade ja vajaliku spordi- jm varustuse leidmine programmi läbiviimiseks;
- jalgpalli- ja eluoskustetreenerite värbamine;
- noorte värbamine programmi;
- kohapealse noort toetava SPIN-programmi tugivõrgustiku koostöö (infovahetus, tegevuste elluviimine);
- programmi turniiride korraldamine;
- programmi mõju uuringu läbiviimine.

Trennide läbiviimisega seotud tegevused:

- saali ettevalmistamine, pärast trenni saali korrastamine;

- programmi sessioonide (jalgpall ja eluoskused) ettevalmistamine ja läbiviimine (sh trenni käigus tekkivatele olukordadele reageerimine);
- eluoskuste- ja jalgpallitreeneri koostöös trenni plaani tegemine ja vajadusel kohandamine;
- Sportlyzer'i täitmine ning vajadusel keskkontorile info edastamine (nt katkise varustuse kohta vms);
- treenerite omavaheline trenni analüüs.

Jalgpalli ja eluoskustetreeneritele suunatud tegevused:

- baasoskuste/baaskoolituse läbiviimine alustavatele treeneritele;
- eluoskuste arendamise sessiooni väljaõpe treeneritele (täiendkoolitus);
- täiendkoolituse (3–4 igal hooajal) läbiviimine treeneritele;
- supervisiooni (3–4 igal hooajal) läbiviimine treeneritele.

Programmiteooria loomisel identifitseeriti tellija ja programmi rakendajate poolt lisanduvate oluliste tegevustena ka **lastevanematele suunatud tegevused** (nt koordinaatori ja/või treeneri suhtlemine lapsevanemaga) ja **kogukonnale ja kohaliku võrgustiku ülesehitamisele suunatud tegevused** (nt kogukondade positiivse arengu ning turvalisemaks muutumise toetamine, koostöö kogukondlike partnerite ja huvigruppidega).

Programmiteooria koostamise seisukohast kehtib eeldus, et programmi võtmeelemendid on tegevused, mille puudumisel ei aktiveeru ettenähtud muutusi esile toovad mehhanismid. Kuna eespool mainitud tegevused on eelkõige toetavad ja kohati puuduvad sidusrühmade hinnangul süsteemsus ning ressursid nende elluviimisel, jäid loogikamudelisse sisse otseselt sihtrühmale suunatud tegevused.

5.3. Eesmärgid ja mõõdikud

Loogikamudeli arendamise üks oluline eesmärk on kasutada seda hindamisuuringu kavandamisel, mille põhjal määratakse kindlaks konkreetsed tulemusnäitajad, mis aitavad hinnata SPIN-programmi eesmärkide saavutamist. Mõju hindamiseks pakume välja järgnevad näitajad koos võimalike mõõtmisvahenditega (Tabel 2). Mõõtmisvahendite otsimisel kasutasime varasemalt Eestis läbi viidud uuringute raporteid (nende allikate puhul on võimalik võrrelda SPIN-programmi näitajaid Eesti keskmistega), ülikoolide lõputöid ning SPECTRUM (Education Endowment Foundation, n.d.) andmebaasi.

Tabel 2. Mõõdikud, millega lõppeesmärgi ja vahe-eesmärkide saavutamist hinnata

Eesmärk	Mõõdik
Positiivsemad, toimetulekut toetavad hoiakud	Enesetõhusus - Tajutava enesetõhususe skaala (Rimm ja Jerusalem, 1999) - Õpilaste enesetõhususe skaala (Ermits, 2012) - <i>Self-Efficacy Questionnaire for Children</i> (Suldo ja Shaffer, 2007) Enesehinnang - Rosenberg'i enesehinnangu skaala (Pullmann ja Allik, 2000) - <i>Beck Self-Concept Inventory for Youth</i> (Runyon, Steer ja Deblinger, 2008) - <i>Coopersmith Self-Esteem Inventory</i> (Roberson ja Miller, 1986) Väärtushinnangud - Pro-sotsiaalsete väärtushinnangute skaala (Markina ja Žarkovski, 2014)
Paranenud enesejuhtimisoskused	Toimetulek ja säilenõtkus - <i>Coping Scale for Children and Youth</i> (Brodzinsky et al., 1992) - <i>Measure of Adolescent Coping Strategies</i> (Sveinbjornsdottir ja Thorsteinsson, 2014) - <i>Resilience Factors Scale</i> (Takviryanun, 2008) - <i>Coping Function Questionnaire</i> (Kowalski, 2000) - <i>Child and Youth Resilience Measure</i> (Jefferies, McGarrigle ja Ungar, 2018) Enesejuhtimine - <i>Self-Regulation of Learning Self-Report Scale</i> (Toering et al., 2012) - <i>Multidimensional Measure of Children's Perceptions of Control</i> (Muldoon et al., 2004) Enesekontroll - Enesekontrolli skaala (Markina ja Žarkovski, 2014) - <i>Child Self-Control Rating Scale</i> (Rorhbeck, Azar ja Wagner, 1991) - <i>Tangney Self-Control Scale</i> (Tangney, Baumeister ja Boone, 2004) Emotsioonid - Kognitiivse emotsioonide regulatsiooni küsimustik (Ilves, 2019) - <i>Emotion Awareness Questionnaire</i> (Rieffe et al., 2007)

Eesmärk	Möödik
Paranenud sotsiaalsed oskused	Sotsiaalsed oskused - Tugevuste ja raskuste küsimustiku prosotsiaalse käitumise alaskaala (Kaska, 2019) - <i>Children's Self-Report Social Skills Scale</i> (Danielson ja Roecker Phelps, 2003) - <i>Social Skills Improvement System-Rating Scales</i> (Gresham et al., 2011) - <i>Perceived Social Competence Scale II</i> (Anderson-Butcher et al., 2014) - <i>Children's Self-Efficacy for Peer Interaction Scale</i> (Wheeler ja Ladd, 1982)
Suurenenud regulaarne osalus struktureeritud huvitegevuses	Enesekohane küsimustik Eestis läbi viidud uuringu metoodikat kasutades (Markina ja Žarkovski, 2014)
Vähenenud riskikäitumine (sh koolikohustuse täitmine)	Tabelis 1 välja toodud riskikäitumise eri vormide esinemissagedus kasutades enesekohaseid küsimustikke Eestis läbi viidud uuringute metoodikat kasutades (Markina ja Žarkovski, 2014; Oja et al., 2019; Vorobjov ja Tamson, 2020). Koolikohustuse täitmise puhul hilinevate ja puudumiste arv eKooli või Stuudiumi sisendi põhjal.
Paranenud õppeedukus	Keskmine hinne, negatiivsete või mitteamvestatud hindamiste arv eKooli või Stuudiumi sisendi põhjal

6. Programmiteooria aluseks olevad eeldused

Selleks, et programmi elluviimise tulemusena oleks võimalik saavutada seatud eesmärged (vt ülal), on vajalik, et nende saavutamise eeldused oleksid tõesed. Alljärgnevalt on ära toodud hulk SPIN-programmi sidusrühmade poolt identifitseeritud eeldusi, mis tuginevad nii olemasolevale empiirilisele teadustööle kui ka sidusrühmade endi ekspertiisile ja programmi elluviimise käigus omandatud praktilisele kogemusele.

SPIN-programmi eesmärkide saavutamiseks seatud eeldused:

- SPIN-programmi poolt pakutavad meeskonnatööl põhinevates sportlikes trennides pakuvad noortele struktureeritud tegevuse näol turvalist ja positiivset keskkonda, kus on hea sotsio-moraalne õhkkond ja kus saab arendada meeskonnatööoskusi (Durlak, Weissberg ja Pachan, 2010; Gaffney, Jolliffe ja White, 2021).
- Sotsiaalsete- ja enesejuhtimisoskuste arendamisele keskendunud otsene ja kaudne juhendamine aitab noortel kanda trennikontekstis õpitud oskused üle spordivälisesse keskkonda (nt konstruktiivsem ajasisustus) (Holt et al., 2016; Newman et al., 2021).
- Paranenud sotsiaalsed oskused vähendavad riskikäitumist (Gaffney, Farrington ja White, 2021b; Gaffney, Jolliffe ja White, 2021a).
- Last ümbritsev tugivõrgustik (lapsevanem(ad) jm sugulased, formaalse tugivõrgustiku liikmed nagu kooli sotsiaalpedagoog, noorsoopolitseinik jt) aitab tuvastada juurprobleeme ja leida parima viisi nende lahendamiseks / sekkumiseks, mis aitab omakorda kaasa riskikäitumise vähendamisele (OK Arenduskeskus, 2015).
- Trennid pakuvad võimalust konstruktiivselt sisustada vaba aega, mis muidu võiks kuluda riskikäitumisele (Crispin, Nikolau ja Ganf, 2017; Gaffney, Farrington ja White, 2021b).
- Vähenenud riskikäitumise läbi paraneb akadeemiline edukus (Wright et al., 2018).
- Paranenud enesejuhtimisoskused vähendavad riskikäitumist.
- Tegevuste kujundamine vastavalt grupi vajadustele teeb SPIN-programmi osalejatele atraktiivsemaks ja aitab paremini oskusi omandada.
- Treenerid pakuvad eeskujusid ja rollimudeleid, millest noored saavad oma käitumises lähtuda.
- Ühe hooaja jooksul iga nädal 2–3 trennis käimine loob aluse mõju avaldumiseks (üle kolme korra oleks lastele ajaliselt liiga palju ja alla kahe korra liiga vähe, et muutus aset leiaks).

6.1. Soovitused

- SPIN-programmi programmiteooria vaatenurgast soovitame eesmärkide saavutamiseks vajalike eelduste nimistut tulevikus üle vaadata ja vajadusel täiustada. Erinevad eeldused põhinevad erisuguse kvaliteediga teaduslikul tõendusmaterjalil, nt on põhjust arvata, et sotsiaalsete oskuste arendamisel on riskikäitumise vähendamisele suurem mõju kui spordipõhistel koolijärgsetel trennidel. Seetõttu võib kasulikuks osutuda eelduste kriitiline hindamine vastavalt

nende aluseks oleva tõendusmaterjali usaldusväärsusele ja 'tugevusele' SPIN-programmi kontekstis.

- Samuti võib programmiteooriat tugevdada selgus selles osas, kuidas erinevad eeldused omavahel sobituvad. Näiteks, programmiteooriat saaks tugevdada võrgustikutöö rolli selgemast lahtimõtestamisest vahe- ja lõppeesmärkide saavutamisel.
- Pidades silmas programmi võimalikku mõju ja selle järjepidevaks saavutamiseks vajalike komponentide kvaliteetset elluviimist, tasub programmi sisulise arendustöö ja mõju hindamise seisukohalt tähelepanu hoida programmi adaptatsioonidel ja/või personaliseerimisel grupi vajadustele, nt jalgpalli asendamine mõne muu spordialaga, eakohased ja laste eripärasid silmas pidavad adaptatsioonid. Ühest küljest on kindlasti oluline mugandada programmi moel, mis suurendaks programmi kasutuselevõtu tõenäosust ja sobituks grupi vajadustega (viimane on osaliselt kaetud programmi sihtgruppidele seatud kriteeriumidega). Teisest küljest on aga programmiteooria seisukohalt oluline garanteerida, et ei toimuks kõrvalekaldeid programmi põhikomponentidest määral, mis vähendaks programmi võimet soovitud eesmärke saavutada.

6.2. Programmiteooria rekendumiseks vajalikud tegurid

Lisaks ülaltoodud eeldustele, mis SPIN-programmi eesmärkide saavutamiseks tõeseks peavad osutama, on programmiteooria edukaks rakendumiseks ja programmi rakendustruuduse tagamiseks oluline ka erinevate kontekstuaalsete teguritega arvestamine. Siinkohal on eristatud SPIN-programmi sidusrühmade poolt tuvastatud organisatsioonisisised ja -välised tegurid.

Organisatsioonisisised tegurid

- Programmi elluviimiseks vajaliku personali kvaliteetne ettevalmistus:
 - kõik treenerid on läbinud programmi elluviimiseks eluoskuste arendamise sessiooni väljaõppe;
 - treenerid läbivad täiendkoolitusi, kus käsitletakse erinevaid teemasid, nt noorsootöö taustaga mängud, mida saab kasutada trennides, õppima õppimine, kuidas trennides tulla toime agressiivsete noortega;
 - treenerid osalevad supervisioonis.
- Trennide planeerimisel ja elluviimisel järgivad treenerid programmi juhendis toodud ettekirjutusi (sh mis puudutab programmi individualiseerimist noorte vajadustele).
- Treenerid demonstreerivad programmi elluviimisel SPIN-programmi väärtusi ja põhiprintsiipe, on motiveeritud ja pühendunud.
- Lapsed ja noorukid käivad regulaarselt kohal ning osalevad teatud arvus trennides.
- SPIN-programmi piirkondlik koordinaator tegeleb juhtumikorralduse (vajaduspõhiselt) ja võrgustikutööga, sh toetab noori sessioonide vahelisel ajal ja vajaduse korral kaasab noort ümbritsevat tugivõrgustikku.

- Asjakohase hariduse ja töökogemusega mentorid (nt koolipsühholoogid, terapeutid) toetavad kvaliteedi tagamist läbi treenerite juhendamise.

Organisatsioonivälised tegurid

- Kohalik last ümbritsev professionaalide võrgustik suunab programmi lapsi ja noorukeid, kes vastavad sihtgrupi kriteeriumidele ja/või saavad professionaalide hinnangul sellest kasu.
- Programmi võetakse ka prosotsiaalseid lapsi, kes eeskujudena sotsiaalseid oskusi jmt mudeldavad (80/20 põhimõte) või soodustavad sihtgrupi laste osalust (nt nooruk, kes programmi on suunatud, tuleb pigem koos sõbraga kui üksi).
- Lastevanemad, koolide sotsiaalpedagoogid, noorsoopolitseinikud ja lastekaitsetöötajad on motiveeritud SPIN-programmi elluviimisel aktiivset rolli mängima.

6.2.1. Soovitused

- Mis puudutab organisatsioonisiseseid tegureid, mis võivad mõjutada põhjuslikke mehhanisme ja eesmärkide saavutamist, soovime lähtuvalt programmi võimaliku mõju ja selle hindamise perspektiivist programmiarenduse meeskonnal välja töötada personalile esitatavad nõuded rakendustruuduse tagamiseks. Ideaalis osalevad noortega töötavad professionaalid kõikidel ettenähtud koolitustel ja supervisioonisessioonidel. Praktikas võib aga esineda olukordi, kus personalil ei ole võimalik kõikidel koolitus- ja supervisioonisessioonidel osaleda. Samuti ei pruugi kõikide võimalike vahelejäanud sessioonide õigeaegne järeletegemine võimalik olla. Piiratud ressursside korral võib siinkohal abiks olla lisaks ideaalnõuetele ka miinimumnõuete väljatöötamine, et fookus ja energia teadlikult suunata sellele, kuidas kõik SPIN-programmi elluviijad oodatava mõju saavutamiseks vähemalt vajalike miinimumnõuete tasemel hoida. See muidugi ei tähenda, et ei peaks maksimumnõuete poole püüdlema.
- Samuti on siinkohal asjakohane ärgitada programmiarenduse meeskonda mõtlema selle peale, milline on miinimum oodatud osalus programmis (nt trennide arv, millise sagedusega ja millise ajaperioodi vältel). Sarnaselt rakendustruudusega on reeglina ka osalejate kokkupuutele programmiga miinimumnõuded, millele vastamise tulemusena saavutatakse osalejate puhul soovitud eesmärgid. Lisaks oodatud mõjule on ettenähtud miinimum doosi ja osaluse määratlemine oluline ka sekkumise optimeerimiseks, mis mõjutab sekkumise maksumust osaleja kohta.
- Mis puudutab organisatsiooniväliseid tegureid, siis on soovituslik läbi mõelda sihtgrupi paindlikkus ja mil määral see kas võimendab või kärbib sekkumise potentsiaalset keskmist mõju osalejale. Kuigi SPIN-programm on suunatud riskigrupi noorukitele, kaasatakse ka sihtrühmaväliseid lapsi (üritatakse jälgida (80/20 põhimõtet), nt mõni laps toob sõbra, kui üksi ei taha tulla, mõnel on programmi näol

rohkem huvitegevuse funktsioon kui eluoskuste õppe funktsioon jne. Sellest tulenevalt võib grupi kompositsioonis olla kas väga väike või väga suur hulk madala riskikäitumisega laste arv, mis grupipõhise sekkumise puhul võib mõjutada selle võimalikku mõju. Sekkumise mõju maksimeerimiseks on oluline suunata programmi just need lapsed ja noored, kes sellest kõige rohkem kasu saavad ning pakkuda neile keskkonda, mis kasu saamist toetab. Sellest tulenevalt tasub kriitiliselt läbi mõelda ka sihtgrupi ja prosotsiaalsete eeskujudena toimivate osalejate suhtarv. Ühest küljest selleks, et maksimeerida programmi oodatud mõju sihtgrupist valitud osalejatele. Teisest küljest aga selleks, et programm oleks võimalikult optimeeritud ja alternatiivkulu minimeeritud (st väikseim võimalik sihtgrupi kriteeriumidele mittevastavate indiviidide osalus programmis, mis on vajalik oodatud mõju saavutamiseks).

- Kui sihtgrupi määratlemiseks seatavad kriteeriumid vajavad ülevaatamist, siis on mõttekas seda teha mõju-uuringu valimi kriteeriumide vaatenurgast, nt kaasamis-ja väljajätmiskriteeriumid.

7. Kasutatud kirjandus

Anderson-Butcher, D., Amorose, A. J., Lower, L. M., Riley, A., Gibson, A., & Ruch, D. (2014). The case for the perceived social competence scale II. *Research on Social Work Practice*, 26(4), 419–428.

[PDF](#) Barbovski, M., Ni Bhroin, N., Chronaki, D., Ciboci, L., Farrugia, L., Lauri M.A., et al. (2021). Young people's experiences with sexual messages online. Prevalence, types of sexting and emotional responses across European countries. Oslo: EU Kids Online and the Department of Media and Communication, University of Oslo.

Brodzinsky, D. M., Elias, M. J., Steiger, C., Simon, J., Gill, M., & Hitt, J. C. (1992). Coping scale for children and youth: Scale development and validation. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 13(2), 195–214.

Coldwell, M., & Maxwell, B. (2018). Using evidence-informed logic models to bridge methods in educational evaluation. *The Review of Education*, 6(3), 267–300.

Cooksy, L. J., Gill, P., & Kelly, P. A. (2001). The program logic model as an integrative framework for a multimethod evaluation. *Evaluation and Program Planning*, 24(2), 119–128.

Crispin, L., Nikolaou, D. & Fang, Z. (2017). Extracurricular participation and risky behaviours during high school. *Applied Economics*, 49(34), 3359–3371.

Danielson, C. K., & Roecker Phelps, C. (2003) The assessment of children's social skills through self-report: A potential screening instrument for classroom use. *Measurement and Evaluation in Counseling and Development*, 35(4), 218–229.

Durlak, J.A., Weissberg, R.P., & Pachan, M. (2010). A meta-analysis of after-school programs that seek to promote personal and social skills in children and adolescents. *American Journal of Community Psychology*, 45(3-4), 294–309.

[PDF](#) Education Endowment Foundation. (n.d.). SPECTRUM database.

Ermits, E. (2012). Õpilaste enesetõhusus erinevates valdkondades ja selle võrdlus lähtuvalt soost ning kooli suurusest. Magistritöö. Tartu: Tartu Ülikool.

Funnell, S. C., & Rogers, P. J. (2011). Purposeful program theory: Effective use of theories of change and logic models. San Francisco, CA: Wiley.

[PDF](#) Gaffney, H., Farrington, D. P., & White, H. (2021a). After-school programmes. Toolkit technical report. Youth Endowment Fund. UK: London.

[PDF](#) Gaffney, H., Farrington, D. P., & White, H. (2021b). Social skills training. Toolkit technical report. Youth Endowment Fund. UK: London.

[PDF](#) Gaffney, H., Jolliffe, D., & White, H. (2021). Sports Programmes. Toolkit technical report. Youth Endowment Fund. UK: London.

Gresham, F., Elliott, S., Vance, M., Cook, C., & Kamphaus, R. (2011). Comparability of the social skills rating system to the social skills improvement system: Content and psychometric comparisons across elementary and secondary age levels. *School Psychology Quarterly*, 26(1), 27–44.

Holt, N. L., Neely, K. C., Slater, L. G., Camiré, M., Côté, J., Fraser-Thomas, J., et al. (2016). A grounded theory of positive youth development through sport based on results from a qualitative meta-study. *International Review of Sport and Exercise Psychology*, 10(1), 1–49.

Ilves, K. (2019). Kognitiivse emotsioonide regulatsiooni seosed nutiseadmete kasutamisega lastel. Tartu: Tartu Ülikool.

Jefferies, P., McGarrigle, L., & Ungar, M. (2018). The CYRM-R: A Rasch-validated revision of the Child and Youth Resilience Measure. *Journal of Evidence-Informed Social Work*, 16(1), 70–92.

Kaplan, S. A., & Garrett, K. E. (2005). The use of logic models by community-based initiatives. *Evaluation and Program Planning*, 28(2), 167–172.

Kaska, K. (2019). Tugevuste ja raskuste küsimustiku enesekohase, vanemate ja õpetajate versiooni psühhomeetrilised omadused. Magistritöö. Tartu: Tartu Ülikool.

Knowlton, L. W., & Phillips, C. C. (2012). *The logic model guidebook: Better strategies for great results* (2nd ed.). Los Angeles: Sage.

Kowalski, K. C. (2000). Development and validation of the Coping Function Questionnaire for adolescents in sport. (Doctoral dissertation).

[PDF](#) Markina, A., & Žarkovski, B. (2014). *Laste hälbiv käitumine Eestis*. Tallinn: Justiitsministeerium.

Muldoon, O. T., Lowry, R. G., Prentice, G., & Trew, K. (2004). The factor structure of the multidimensional measure of children's perceptions of control. *Personality and Individual Differences*, 38(3), 647–657.

Newman, T., Black, S., Santos, F., Jefka, B., & Brennan, N. (2021). Coaching the development and transfer of life skills: a scoping review of facilitative coaching practices in youth sports. *International Review of Sport and Exercise Psychology*.

[PDF](#) Oja, L., Piksööt, J., Aasvee, K., Haav, A., Kasvandik, L., Kukk, M., et al. (2019). *Eesti kooliõpilaste tervisekäitumise 2017/2018. õppeaasta uuringu raport*. Tallinn: Tervise Arengu Instituut.

[PDF](#) OK Arenduskeskus. (2015). *Võrgustikutöö hoolivas kogukonnas*. Tallinn: OK Arenduskeskus.

Pullmann, H., & Allik, J. (2000). The Rosenberg Self-Esteem Scale: Its dimensionality, stability and personality correlates in Estonian. *Personality and Individual Differences*, 28(4), 701–715.

Rasberry, C.N., Tiu, G.F., Kann, L., McManus, T., Michael, S.L., Merlo, C.L., et al. (2017). Health-related behaviors and academic achievement among high school students – United States 2015. *Morbidity and Mortality Weekly Report*, 66, 921–927.

Renger, R., & Titcomb, A. (2002). A three-step approach to teaching logic models. *The American Journal of Evaluation*, 23(4), 493–503.

Rieffe, C., Meerum Terwogt, M., Petrides, K.V., Cowan, C., Miers, A.C., Tolland, A. (2007). Psychometric properties of the Emotion Awareness Questionnaire for children. *Personality and Individual Differences*, 43(1), 95 – 105.

Rimm, H., & Jerusalem, M. (1999). Adaptation and validation of an Estonian version of the General Self-Efficacy Scale (ESES). *Anxiety, Stress & Coping: An International Journal*, 12(3), 329–345.

Roberson, T. G., & Miller, E. (1986). The Coopersmith Self-Esteem Inventory: A factor analytic study. *Educational and Psychological Measurement*, 46(1), 269 – 273.

Rohrbeck, C. A., Azar, S. T., & Wagner, P. E. (1991). Child Self-Control Rating Scale: Validation of a child self-report measure. *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology*, 20(2), 179 – 183.

Runyon, M. K., Steer, R. A., & Deblinger, E. (2008). Psychometric characteristics of the Beck Self-Concept Inventory for Youth with adolescents who have experienced sexual abuse. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*, 31(2), 129 – 136.

[PDF](#) Statistikaamet. (2022). Huvikoolides õppijad õppevaldkonna, vanuse ja soo järgi.

[PDF](#) Sukk, M., & Soo, K. (2018). EU Kids Online'i Eesti 2018. aasta uuringu esialgsed tulemused. Kalmus, V., Kurvits, R., Siibak, A. (toim). Tartu: Tartu Ülikool, ühiskonnateaduste instituut.

Suldo, S. M., & Shaffer, E. J. (2007). Evaluation of the self-efficacy questionnaire for children in two samples of American adolescents. *Journal of Psychoeducational Assessment*, 25(4), 341 – 355.

Sveinbjornsdottir, S., & Thorsteinsson, E. B. (2014). Psychometric Properties of the Measure of Adolescent Coping Strategies (MACS). *Psychology*, 5(2), 142 – 147.

Takviriyannun, N. (2008). Development and testing of the Resilience Factors Scale for Thai adolescents. *Nursing and Health Sciences*, 10(3), 203 – 208.

Tangney, J. P., Baumeister, R. F., & Boone, A. L. (2004). High self-control predicts good adjustment, less pathology, better grades, and interpersonal success. *Journal of Personality*, 72(2), 271 – 324.

Toering, T., Elferink-Gemser, M. T., Jonker, L., van Heuvelen, M. J. G., & Visscher, C. (2012). Measuring self-regulation in a learning context: Reliability and validity of the Self-

Regulation of Learning Self-Report Scale (SRL-SRS). *International Journal of Sport and Exercise Psychology*, 10(1), 24 – 38.

Weller-Clarke, A. (2011). Behavior disorders. In: Goldstein, S., Naglieri, J.A. (eds) *Encyclopedia of child behavior and development*. Springer, Boston, MA.

Wheeler, V. A., & Ladd, G. W. (1982). Assessment of children's self-efficacy for social interactions with peers. *Developmental Psychology*, 18(6), 795 – 805.

Wright, C., Kipping, R., Hickman, M, Campbell, R., & Heron, J. (2018). Effect of multiple risk behaviours in adolescence on educational attainment at age 16 years: A UK birth cohort study. *BMJ Open*, 8, e020182.